

احکام خمس

س ۳۴ - کسی که مجاز است سهم سادات را خودش بدهد چنانچه بخواهد چیزی به عنوان پیشکش و هدیه به سید مستحق بدهد جایز است یا خیر؟

ج - پیشکش از مال خودش مانع ندارد، ولی سهم سادات محسوب نیست مگر آنکه قصد پرداخت و ادای خمس داشته باشد ولو آنکه در ظاهر به صورت پیشکش تسلیم نماید.

س ۳۵ - شخصی در یک دفترچه بانکی دو نوع پول دارد یکی مخمس و دیگری غیرمخمس، در وقت دریافت آن می خواهد آن پولی را بگیرد که خمس تعلق گرفته یا نوع دیگر را. آیا به قصد معین می شود یا نه؟

ج - در فرض سؤال با قصد، تعین پیدا می کند .

س ۳۶ - در رسائل عملیه حضرت آیت اللهی آمده است «که هرگاه مثلاً از مال مخمس یا مالی که خمس به آن تعلق نمی گیرد جنسی را بخرد نه برای آنکه با عین آن و ترقی قیمتش تجارت کند و یا مالی به ارث به کسی برسد و سپس قیمتش زیادتر شود و بفروشند این ترقی قیمت خمس ندارد.» در صورتی که گاهی خلاف این از حضرتعالی نقل می شود آیا نظر مبارک تغییر کرده است؟

ج: در فرض سؤال، ترقی قیمت حتی بعد از فروش خمس ندارد.

س ۳۷ - در استفتائی که به حضرت مقدس آیت اللهی نسبت داده می شود چنین آمده است که: «هرگاه کسی مؤونه ای را بخرد و پس از گذشت سال آن را بفروشد باید خمس آن را فوراً بدهد» مستدعی است بیان فرمائید:

اولاً: آیا این حکم اختصاص به قیمت خرید دارد و مبلغ مازاد بر خرید نفع جدید و جزء درآمد همان سال فروش حساب می شود و یا آنکه ادای خمس نفع هم فوراً واجب است؟

ثانیاً: آیا این حکم مختص به موردی است که مؤونه از ربح سنه خریداری شود و یا در جایی هم که از پول مخمس و یا ارث خریده شود جریان دارد؟

ج - مسأله - ۱- هرگاه چیزی را برای مؤونه از ربح سال تهیه کند و آن را در سال بعد بفروشد، واجب است خمس آن را به قیمت فروش فوراً بدهد.

مسأله - ۲- به چیزی که از مال مخمس یا ارث یا مال دیگری که متعلق خمس نیست تهیه می شود، خمس تعلق نمی گیرد مگر آنکه آن را بفروشد و از آن ربح به دست آید که در این صورت به

ربح آن خمس تعلق نمی گیرد اگرچه آن را به بیش از قیمت خرید فروخته باشد.

س ۳۸ - در مورد مؤونه ای که از ارباح مکاسب تهیه شود و پس از سال خمس^[۱] بفروشد فرموده اید. باید خمس بدهند. در صورتی که در مورد چیزی که از مؤونه بودن خارج شود مانند زیورآلات زنان احتیاط واجب فرموده اید. آیا این مورد هم از باب احتیاط است؟

ج - در هر دو صورت وقتی که از مؤونه بودن خارج شود خمس واجب است.

س ۳۹ - آیا مطالباتی را که شخص در رأس سال خمسش بر عهده مردم دارد و مطمئن به وصول آنها هست لکن مدت دار است و زمان وصولش سال آینده است جزء درآمد و موجودی همین سال محسوب می شود؟

ج - در مفروض سؤال اگر بابت فروش نسبه مال التجاره باشد جزء درآمد سال وصول محسوب است.

س ۴۰ - آیا شخص می تواند رأس سال خمسش را تغییر دهد؟ و کیفیت آن چگونه است؟

ج - سال را نمی تواند تغییر دهد مگر با اجازه ولی امر.

س ۴۱ - پولهایی که مسلمانی بابت تراشیدن صورت می گیرد حلال است یا حرام؟ و بر فرض حرمت اگر با پولهای حلالش مخلوط باشد و بخواهد اموالش را تخمیس کند دو بار باید تخمیس کند یا خیر؟

ج - با اجرت ریش تراشی علی الاحوط معامله پول حرام می شود. و در مورد اختلاط احوط تخمیس است و پول حلال در بین که از درآمد کسب و متعلق خمس است جداگانه خمس دارد و تفصیل و ترتیب هریک در کتاب «تحریرالوسیله» مسطور است.

س ۴۲ - شخصی در آخر هر سال که به حساب مازاد خود رسیدگی کرده مثلاً اگر از نقد و جنس هزار تومان داشته و پانصد تومان مقروض بوده فقط خمس پانصد تومان را می داده آیا به نظر مبارک شما صحیح است و صرف مقابله مازاد با دین از مؤونه است و یا آنکه تنها ادای دین قبل از تمام شدن سال جزء مؤونه می باشد.

ج - اگر قرض مذکور برای معاش بین سال بوده است استثناً می شود اگرچه نپرداخته باشد ولی در قروض دیگر تا نپرداخته مؤونه نیست و باید خمس بدهد.

س ۴۳ - گوسفند معینی را نذر می کند که در وقت معینی آن را در راه خیر مصرف کند. قبل از این که آن وقت معین برسد، آخر سال خمس او می شود. آیا باید خمس این گوسفند را بدهد یا خیر؟

ج - خمس ندارد.

س ۴۴ - افرادی که در ادارات و مؤسسات دولتی استخدام می شوند، از موقعی که حقوق به آنها داده می شود اداره و مؤسسه مربوطه مبلغی از حقوقش را به عنوان بازنشستگی کسر می کند و موقعی که بازنشسته شد هرماه مقداری از مبلغ مذکور را به او می دهد. آیا این مبلغ را که کسر کرده اند و فعلاً به او می پردازند خمس دارد یا نه؟ و بر فرض وجوب خمس، تخمیس واجب فوری است یا این که جزء منافع سالی است که به او داده می شود؟

ج - دریافتی هر سال در زائد بر مؤونه آخر سال خمس دارد.

س ۴۵ - شخصی پنج هزار تومان به عنوان سرقفلی به صاحب ملک داد تا ملک را مالک به او اجاره دهد. آیا مستأجر که سرقفلی می دهد اگر این وجه را در بین سال از ارباح مکاسب بدهد، باید خمس آن را بدهد یا آن را که از قبیل مؤونه کسب است - مثل اجاره دکان - و خمس ندارد؟

ج - پولی را که برای سرقفلی داده است و از ارباح مکاسب است باید خمس بدهد.

س ۴۶ - مالک که سرقفلی می گیرد برای او این وجه هبه محسوب می شود و خمس ندارد یا از ارباح مکاسب است و خمس دارد؟

ج - وجه سرقفلی نیز از ارباح مکاسب است و خمس دارد.

س ۴۷ - مرکبی که از ربح کسب تهیه می شود برای این که سوار شود و به تجارت خانه یا مزرعه یا دکان یا محل کار خود برود بدون آنکه جنس تجارت با او حمل نماید خمسه واجب است یا نه؟

ج - باید خمس آن را بدهد.

س ۴۸: شخصی که کارخانه یا اتومبیل یا سایر ابزار کسب دارد که به قیمتی خریده است و سرمایه او همین می باشد و در اثر کار کردن فرسوده شده و قیمت آن کمتر شده است ولی باز هم با همین ابزار کار می کند و تأمین معاش می نماید. آیا در آخر سال مقداری را که در اثر فرسودگی از قیمت این ابزار کم شده است می تواند از ربح بردارد و جبران کند و خمس بقیه ربح را بدهد یا آنکه خمس تمام ربحی را که آخر سال برایش می ماند باید بپردازد؟

ج: فرسودگی و استهلاک ابزار کسب در طریق استرباح [۲] که موجب تنزل قیمت می شود، از درآمد استثنا می شود و خمس بقیه را باید داد.

س ۴۹ - اگر زمینی را به ذمه خرید و در وقت معامله توجه نداشت که قیمت را بعداً از چه پولی بدهد و بعد از تمام شدن معامله قیمت را از ربح کسب خود قبل از این که سال بر آن بگذرد داد. اکنون پس از چند سال که قیمت آن زمین ترقی کرده باید خمس ارزش آن را بدهد یا خمس قیمت (ثمن) کافی است؟

ج - سر سال، خمس زمین را به قیمت فعلی آن باید بدهد.

س ۵۰ - شخصی خود و فرزندان اناث و ذکورش (بالغ و غیربالغ) کار می کنند و اجرت همه به دست او می آید که

خرج زندگی کند و مقدار زائد از مؤونه را صرف تهیه باغ و خانه و سرمایه می نماید. اکنون پس از چند سال تکلیف خمس نسبت به زائد از مؤونه چگونه است؟ در حالی که فرزندان بالغ اجرت های خود را به عنوان هبه یا قرض و یا امانت به پدر واگذار ننموده یعنی اسمی روی آن نگذاشته اند؟

ج - اگر از مال مشترک با رضایت بالغین و به ولایت بر غیر بالغین صرف در زندگی کرده و بقیه را صرف تهیه باغ و سرمایه کرده، فرزندان بالغ و غیربالغ در باغ و سرمایه شریکند و هرکدام در سهم خودشان خمس را ضامنند؛ و راجع به تهیه خانه اگر از مؤونه باشد خمس ندارد و اگر نه حکم باغ و سرمایه را دارد.

س ۵۱ - اگر مبلغی پول خمس داده و مبلغی از طریق قرض و مبلغی هم از ربح کسب خرج احیای زمینی نمود و نمی داند از هرکدام چه اندازه خرج کرده است. اکنون برای مصالحه به یک مبلغی باید ارزش زمین را حساب کند یا مبالغی که خرج کرده است؟

ج - زمین احیاء شده به قیمت فعلی خمس دارد و هزینه احیاء، قبلاً از آن استثناء می شود.

س ۵۲ - اگر زمینی را از درآمد کسب برای ساختن خانه خرید و تا چند سال نتوانست بسازد. آیا خمسش واجب است یا نه؟

ج - واجب نیست مادامی که به قصد ساختن خانه است و اگر از آن منصرف شد باید خمس بدهد.

س ۵۳ - اگر مسأله گو یا مجاز در رسیدگی به امور حسبیه [۳] مسأله را اشتباه گفت و گوسفند برخلاف دستور شرع ذبح شد یا بیش از بدهکاری مردم خمس یا زکات از آنان گرفت و به مصرف رساند و بعد کشف خلاف شد، آیا ضامن است یا نه؟

ج - اگر شخصاً مباشر در ذبح حیوان و یا اخذ و صرف مال نبوده ضامن نیست.

س ۵۴ - گوینده مذهبی، منبر مجانی زیاد می رود و مقید نیست که وجهی بابت منبر به او بدهند اما می داند که بعضی از صاحبان مجالس یا اهل قریه مبلغهای نامعلومی به او خواهند داد. اکنون اگر اینگونه پولها از مؤونه سالش زیاد بیاید خمس دارد یا نه؟

ج - اگر به عنوان اجرت می دهند باید خمس آنها را بدهد.

س ۵۵ - اگر خانه مسکونی خود را فروخت که جای دیگر خانه بخرد و پولش را چند ماه به کاسبی زد و سود برد و قبل از سال خانه خرید، تکلیف خمسش نسبت به اصل پول و سود چگونه است؟

ج - باید خمس همه را بدهد.

س ۵۶ - ملکی که به ارزش معینی به ارث به او رسیده است اگر بعد از چند سال به گرانتز از آن قیمت فروخت، خمس زیاده واجب است یا نه؟

ج - خمس واجب نیست.

س ۵۷ - اگر سرمایه اش کمتر شده اما مقداری آذوقه که از ربح سال خریده است باقی مانده، خمس آنها واجب است یا نه؟

ج - اگر باقی مانده به مقدار ضرر است یا کمتر، خمس ندارد.

س ۵۸ - افرادی هستند که خمس بدهکار بوده و تا کنون نداده اند و حالا نمی توانند بدهند یا خیلی برایشان مشکل است. تکلیف چیست؟

ج - بدهی را باید ولو به تدریج ادا کند و اگر تمکن ندارد منتظر تمکن شود. و بدون پرداخت بدهی برائت حاصل نمی شود.

س ۵۹ - کسانی که اصلاً خمس نداده و نمی دهند وظیفه همسایه و خانواده آنها چیست؟

ج - با رعایت شرایط امر به معروف، او را امر به معروف نمایند و مالی را که علم دارند متعلق خمس بوده و خمس آن را ادا نکرده نمی توانند تصرف کنند.

س ۶۰ - جوانی که می داند پنج سال دیگر عیال می گیرد و محتاج به خانه می شود اگر در مدت این پنج سال از درآمد خود خانه تهیه کند خمس آن واجب است یا نه؟

ج - اگر در موقع حاجت نتواند خانه را تهیه کند، و باید به تدریج مایحتاج آن را تهیه کند خمس ندارد و اگر پول را جمع کند خمس سالهای گذشته را باید بدهد.

س ۶۱ - شخصی دارای باغی است که چند سال است درآمدی نداشته اما از نظر قیمت برای سفر حج کافی بوده است و صاحب آن اطمینان عرفی دارد که وقتی باغ ثمر دهنده شود او هم از کار افتاده خواهد شد و باید از درآمد آن باغ امرار معاش نماید. آیا چنین شخصی مستطیع شده است یا نه؟

ج - اگر تمکن از امرار معاش به غیر از درآمد آن باغ نداشته باشد مستطیع نیست.

س ۶۲ - اگر برای حج نیابتی اجیر شد و بعد در همان سال استطاعت مالی پیدا کرد باید چه کند؟

ج - باید حج نیابتی به جای آورد.

س ۶۳ - کسی که غنی شرعی می باشد و امور او می گذرد اگر خانه مسکونی خود را به قصد تبدیل به خانه بهتر فروخت در حالی که میسر او هست با خانه اجاره زندگانی نماید. آیا به واسطه پول خانه مستطیع می شود یا مستطیع نیست و می تواند خانه خریداری نماید؟

ج - اگر شرایط استطاعت حاصل است و نداشتن خانه ملکی برای او خلاف شؤون یا موجب زحمت نیست، مستطیع هست.

س ۶۴ - آیا اول سال استطاعت برای حج، اول ماه شوال است و پیش از ماه شوال اگر قدرت مالی پیدا شد جایز است مکلف به مصرف دیگر برساند و دیگر حج بر او واجب نیست یا آن که بعد از ایام حج تا سال دیگر سال استطاعت حساب می شود و جایز نیست خود را از استطاعت خارج کند؟

ج - اگر استطاعت مالی پیدا شود و استطاعت بدنی و سائر شرائط موجود باشد نمی تواند خود را از استطاعت خارج کند حتی در اوائل سال.

س ۶۵ - اگر قریه موقوفه به واسطه توسعه یافتن احتیاج به احداث حمام و مسجد و مدرسه و خیابان پیدا کند که در همان مقدار قبل از توسعه احداث شود، آیا جائز است از درآمد ملک آنها را احداث کند؟

ج - جایز نیست.

س ۶۶ - اگر مزرعه ای را وقف کرده اند که درآمدش صرف اقامه عزای حضرت سیدالشهدا «علیه السلام» شود، آیا جائز است با رعایت مصلحت مقداری از درآمد آن را صرف توسعه دادن آن مزرعه و کاشتن درخت نمود یا نه؟

ج - جایز نیست.

س ۶۷ - قریه موقوفه ای در اثر خشکسالی به کلی از بین رفت و بایر شد و سکنه اش متواری شده اند و پس از چند سال آب فراوان شد و کسی از مال خود خرج کرده آن را احیا نمود. آیا مالک می شود یا نه؟

ج - قریه به وقفیت خود باقی است و آباد کننده مالک آن نمی شود.

س ۶۸ - آیا می توان محلی را به مدت ده سال به عنوان مسجد وقف نمود که بعد از آن برگردد به ملک واقف یا ورثه اش؟

ج - مسجد نمی شود.

س ۶۹ - محلی را به نام سقاخانه یا حمام قریه ساخته و وقف نموده اند. اکنون سالهاست که مخروبه شده و به واسطه فراهم شدن آب و حمام جدید دیگر امیدی نیست که آنها را ساختمان نموده و طبق وقف از آنها استفاده گردد. اکنون اجازه می فرمائید چنین مخروبه هایی جزء صحن مسجد یا حسینیه یا ساختمان خیریه دیگر گردد یا نه؟

ج - اگر ممکن باشد تعمیر آنها و استفاده از آنها در جهت وقف، تغییر و تبدیل عنوان آنها جایز نیست.

س ۷۰ - زمین و املاک وقفی که متعلق به حضرت رضا «علیه السلام» و حضرت معصومه «علیها السلام» و سایر ائمه «علیهم السلام» باشد اجازه نمودن از متصرفین فعلی که مدعی تولیت می باشند به همان قرارداد ایشان، اجازه می فرمایید یا آن که باید اجاره دیگری از حاکم شرع نموده و اجاره دیگری به فقیه جامع الشرائط داد؟ و همچنین در مؤسسه آن موقوفات و امور متعلقه به آن کارمند شدن و تصرفات نمودن و اجرت گرفتن مثل سایر مؤسسه های دولتی اجازه می فرمایید یا محتاج به اذن فقیه جامع الشرائط و شرایط دیگر می باشد؟ و در مسأله اول اگر محتاج به اذن و اجازه از فقیه می باشد اجاره دوم را در چه مصرفی باید صرف نمود؟

ج - اجاره موقوفات مزبور و اجیر شدن و سایر تصرفات، موقوف به نظر متولی خاص شرعی است و با نبودن او به اجازه حاکم شرع و با فرض صحت اجاره مال الاجاره باید در همان جهت وقف مصرف شود.

[۱] - مقصود از سال خمسی، همان وقتی است که شخص همه ساله طبق موازین شرعیه به حساب خود رسیدگی می نماید.

[۲] - استرباح یعنی سود بردن و فایده بدست آوردن.

[۳] - امور حسبیه کارهایی است که باید مجتهد عادل آنها را تصدی نماید و یا با اجازه او انجام شود مانند رسیدگی به اموال بچه های یتیم.